RECHTSINNIGH ORDEEL

Van een

SCHOTS EDELMAN,

Over een Antwoort op de Brief

VANDE

HEER FAGEL.

Gedrukt na de Copye, in't jaar 1688.

BRITISH
MUSEUM

RECHTSINNIGH OORDEEL

Van een

SCHOTS EDELMAN,

Over een Antwoort op de Brief van de Heer

FAGEL.

HEt verwondert my niet dat desen Auteur tot in sijn hert gevoelig is over den Brief van de Heer Fagel, aen den Doctor Steward, vermits door de selve ontdeckt is de verkeerdheydt van die indrucksels welcke men van hare Hoogheden door gants Engelant, de Protestanten heeft ingedrukt; en wy achtent, soo nootsaeckelijck als tydigh, dat het gevoelen van hare Hoogheden, en van onse voornaemste Ministers alle de Protestanten, soo wel van Nederlandt als van Engelandt aengaende den Test en pænale Wetten opentlijck bekent worde, op dat hare herte verwackert, en de eere van hare Hoogheden, door valle voorgevinge benevelt, wederom door breecke. En indien desen Auteur het redelijck schat dat den Koningh van Engelandt sigh Rooms verklaert heeft, soo kan hy niet als van de grootste onredelijckheydt beschuldight werden, dat hy als een misdaedt wil hebben aengesien, dat hare Hoogheden haer gevoelen desen aengaende op soo een wijse hebben bekent gemaeckt. Of nu oock den Brief van den Heer Fagel soo geringh, en die van onsen Auteur soo vol kraght is als hy sich inbeelt, menen wy ter contrarie te doen sien.

Voor af kan ick niet nalaten den Auteur te bedancken dat hy de sentimen-

ten van hare Hoogheden, *dat men niemandt behoordt te mishandelen, om dat hy is verſchillende van de dominerende Religie, Godtvruchtigh noemt.* beveſtigende alſoo dat den Koningh van Vranckrijck godtloos en onchriſtelijck heeft gehandelt met de Gereformeerde aldaer, maer of hy hier mede dit Koninckrijck, en de Roomſe Kerck geobligeert heeft, is niet te vermoede, of ten ware men ſich inbeelde dat hy ſoo ſpraek na de kunſt van Romen, en niet na de waerheydt van ſijn meningh.

Hier op is 't dat den Auteur vervolght, dat dit oock is *het ſentiment van ſyn Majeſteyt, die niet anders begeert dan alle zyne onderdanen te tracteren op een en deſelve wijſe*, de betuyginghe konde oprecht weſen; Maer wie magh ſich hier van verſeeckeren, terwyle zijn Majeſteyt ſoo een uytnemende liefde vertoont tot een Religie welcke het godtvruchtigheydt acht de Ketters geen woordt te houden. Hier op wordt van onſen Auteur vaſt geſtelt dat de Catholijcken in Hollandt op de gevoelighſte wijſe worden mishandeldt, door haer uyt te ſluyten uyt de publijcke bedieninge, ſonder ons te vertonen dat ſy daer toe gerechtight ſijn, daer doch niemant mishandelt wordt wanneer men hem outhout, of dat hy verbeurt, of daer hy geen recht toe heeft, wat de fondamentele Wetten belanght welcke hy aenroert, daer ſullen wy op een andere plaets van ſpreecken.

Maer daer den Auteur dan wat beſonders op heeft, * is op dat van de Heer Fagel geſeght wordt, *dat men niet kan loochenen dat de Papiſten niet genieten een volkomen vryheydt van conſcientie*, waer op hy dan om de saeck te vatten daer hy meent dat het klemt, de Heer Fagel vraegt wat hy verſtaet door de vryheydt ven conſcientie: een enckele vrijheydt om op te volgen de beweginge harer conſcientie: Wy antwoorden dat die vraegh onnut is, om dat hy (die ſich inbeeldt ſoo veel verſtant te hebben van de ſaecke in Nederlandt) dan wel beter bericht heeft. Wy verſtaen dan behalve die vrye opvolginge der conſcientie, dat haer niemant forceert, noch door beloſte noch door bedreyginge, om van Godtſdienſt te veranderen, en oock dat ſe (ten minſten door gants Hollandt genieten de vrye exercitie van hare Religie. 't Is waer dat'er in ſommige plaetſen wel yet is voor gevallen, maer als men achtneemt op haer heymelijcke onderneminge, openbare ſtoutigheden waer doorſe dickmael geuyt hebben datſe noch haer handen hopen te waſſen in der Geuſen bloedt, en diergelijcke meer, ſoo moet men bekennen dat haer geen kleyne weldaedt wordt vergunt, datſe hare vryheden noch blyven genieten. En dat we hier oock de vrijheydt nemen om onſen Auteur te vragen wat hy doch door de vrijheydt van conſcientie verſtaet? mogelijck dit, dat de Papiſten

* *Pag. 5. en 6.* dade-

dadelijck moeten genieten al wat haer conſcientie, volgens hare Godtſdienſt en de fondamentele Wetten, haer dicteert, dat is dan het beſtier van den Staet, en de dominerende Religie. en al de Ketters bekeert, of doodt, of wegh geſaeght.

Het is niet te begrypen hoe teer gevoeligh deſe Man is over de vervolginge welcke hy ſeght *dat de arme luyden lijden in de exercitie van hare Religie in Gelderlandt, Zeelandt, Vrieſlandt en Greuningen*, ſeggende dat'er *geen harder vervolginge is.* Wat mogen dan de Gereformeerde klagen over de vervolginge in Vranckrijck en in andere plaetſen, volgens het geſagh van deſen Auteur; Maer of hy dit ſeght om de gruwelijcke wreetheden aen de Proteſtanten gepleeght, wat te verſchoonen, of om de Papiſten in Engelandt op de Nederlanders, en by gevolgh tegen hare Hoogheden op te hitſen, dat is hem bekent, en my dunckt dat een blinde dit ſien kan. Doch hoe onrechtveerdigh dit tot nadeel van hare Hoogheden, en de Heer Fagel kan worden aengemerckt, wordt van een yder toegeſtemt die ſlechts ſoo veel conſcientie heeft, om die oprechte betuyginge te geloven, datſe toeſtaen de afſchaffingh van alle die pænale Wetten welcke tot nadeel van de Papiſten mochten ſijn, *behoudens dat in haer volle vigeur blyven de andere pænale Wetten ende den Teſt, die ſtrecke om de Proteſtantſe Religie te verſeeckeren.* En datwe onſen Auteur eens vrage, wat doch een Proteſtant bewegen ſoude, tot vernietigen van ſulcke Wetten die haer Religie verſeeckeren? of kan het rechtveerdicheydt en godtvruchtigheydt genoemt worden, ſijn eygen Godtſdienſt, en een Chriſtelijcke Regeringh te verraden, en ick beelde my ſeeckerlijck in, dat indien wy deſen Auteur ten ſijnen regarde diergelijcks quamen te verſoecken, hy dat verſoeck ſoude aenſien als bequaem (indien hy dat opvolghde) om hem een Verloochenaer te maecken van zijn eygen vryheydt en Godtsdienſt.

Ick weet wel dat hy ons ſal willen verſeeckeren, dat het te niet doen van de pænale Wetten, geenſints tot nadeel van de Proteſtantſe Religie ſal konnen uytvallen; En dat ſoude hy by na machtigh ſijn, indien hy de exempelen van de mishandelinge der Gereformeerde door de Catholijcke konde uyt de werelt nemen, neffens die Leer, dat men de Ketters geen woordt moet houde, en dat het ſeer verdienſtelijcke wercken zijn Koningen en Princen te vermoorden, en Wetten en Reden te verbreecken, maer hem ſulks niet mogelijck zijnde, ſoo is hy niet machtigh om de Proteſtante hier van eenige ſeeckerheydt te kunnen aenwijſen. Soo langh dan als de Proteſtanten van hare veylicheydt buyten die Wetten niet kunnen ſeecker zijn, en ſoo

lange die pænale Wetten, als middelen tot hare veylicheydt aenſien; Soo kan het toeſtemmen tot de affchaffingh die de Wetten niet dan voor onrechtveerdigheydt en dwaesheyt worden opgenomen.

't Is waer dat de Rooms-Catholijcke door deſe Wetten uyt de publijcke bedieninge worden uytgeſlooten, maer ſy behoorden haer dat niet te beklagen, vermits haer practijck en gront-regels, hun lieden verdacht en onwaerdigh maecken; dewijl niemant een publijcke bedieningh kan waerdigh ſijn die met fondament verdacht is, dat hy in bedieningh ſijnde daer door occaſie ſoude ſoecken, om zijn mede bediende en de onderdanen (van dien Staet) na ziel en lichaem te bederven.

Vreemt is het dat een Chriſten, een wijs man na dat hy een exempel geſtelt heeft, dat hy ſelfs heeft wederleydt, dit noemt enckel *politijcke materie*; als of een Chriſten Koninckrijck, als Koninckrijck, wettelijck konde of mochte beveſtight worden, ſonder inſicht van de Religie, daer het Woort Godts een volmaeckte en de eenigen regel is, van alle tydelijcke en eeuwige welſtant, en wy vragen onſen Auteur, of de Heydenen in het maecken van hare Wetten, tot beveſtigingh van haren Staet, haer niet noodwendigh gedragen moeten, na dat licht dat Godt haer van hem ſelfs, en van zijn dienſt, en van de welſtant des volcks, heeft mede gedeelt? immers kan dit niet ontkent worden, of ten ware men een politijck als politijck, of als een Atheiſt, of als een Godt moeſt aenmercken, geen andere regel hebbende als hem ſelve. Wat is nu het Woordt Godts anders, als een klaerder, ſeeckerder en volkomener openbaring van alle dat gene dat tot aller Koningen en Koninkrijcke tijdelijcke en eeuwige welſtant beſt en ſeeckerſt is: by gevolge moeten alle Regeringe daer dat woordt is, gerichtet worden na dat woort. Dat woordt nu ondeckende dat alle afgoderye en menſchelijcke infettinge, grouwelijck voor Godt, en tot 's menſchen onheyl ſtreckende zijn, ſoo ſijn Koningen en alle de onderdanen verplicht om Wetten te maecken, dat ſulcks geweert worde: en ſulcke Wetten gemaeckt zijnde, en mogen noyt worden vernietight.

Wederom de ſaeck politijck aengemerckt, dat is ſonder Godt en Godtſdienſt, ſoo is het evenwel ſeecker dat de grond-wetten moeten gemaeckt worden, tot de meeſte beveyligingh van het geheel, wanneer 'er nu in een Koninckrijck ſich opdoen menſchen, welcke door haer Leer en Practijck vertoonen datſe in ſtaet ſijnde, de andere willen bederven, ſoo is het noodſaeckelijck dat 'er Wetten gemaeckt worden waer door de ſulcke buyten ſtaet worden gehouden, en die gemaeckt ſijnde, moeten noch afgeſchaft, noch verandert worden.

De

De ſtaet waer in het Koninkrijk is geweeſt inde vorige Revolutien, en behoorde van geen Wijs man te worden ingebragt, nademael de Proteſtante het voor een beſondere genade Gods erkennen moeten dat haer ſulke Wetten ſijn vergunt geworden, tot beveyliging van hare Perſonen en Godsdienſt. en ſoo kunnenſe haer niet minder als aen veragting van die genaden ſchuldig maken en haer ſelfs voor alle gevaer bloot ſtellen wanneerſe die Wetten niet onkreukbaer ſoeken te bewaren. En die vrage, *of indien de Koning en de Parlementen in een ſentiment haer bevonden, niet ſoude vermogen de Religie en het Gouvernement Wettig herſtellen*, in die ſtaet waer inſe geweeſt is voor alle veranderinge? weet ick nauwelijks hoe in de gedagten kan gevonden worden van een man, die verſtant en conſcientie heeft. dewijl hy dat vragende, (als ſijn gevoelende ſijnde,) vaſt ſtelt dat een Chriſten Koning en Chriſten Parlement, vermag ſijn kerk en Regering Heydens te maken want ſoo is Engelant geweeſt voor alle veranderinge, en dat ſoude dan noch ſoo wettig ſijn *dat niemant daer yets tegen te ſegge ſonde vinden.* Dit warelijk Hobbeſt veel beter als het Chriſtent.

Van het ſelfde is 't, dat hy vervolgens ſegt *dat alle Wetten gemaeckt gedurende de Revolutie van een Staet, ſteeckende tot prejuditie van de eene, en tot voordeel van de andere, noyt als Fundamentele Wetten kunnen worden aengeſien.* Want behalven dat de Revolutie onſtaen kunnen uyt ſoo een quaetaerdigheytt, en met ſoo ſnoden toeleg dat die partye welke de oorſaeck die 'er Revolutie is, ſig daer door onwaerdig maekt om oyt in ſijn vorige ſtaet herſtelt te mogen worden; en over ſulx de Wetten in die Revolutie gemaekt waer door die Revolterende ſijn uyt geſloten: waerlijk Fondamenteel ſijn behalven dat ſegh ick, ſo ſeght hy hier wederom dat Chriſten Koninckryken haere Wetten gemaekt hebbende ten tijde van haere Revolutie met de Heydenen tot beveſtiging van haer Staet en Relige, geenſins ſijn Fondamenteel geweeſt, en datſe op het verſoek van een inkoment Heydens Koning, of eenige overgebleve Heydene Wettiglijk haer Wetten mogen vernietigen, en laten alſoo vryelijk de Heydenſche Regering en Religie, wederom dedominerende worden, ja dan ſeght hy oock, dat al die Wetten, welcke in deſen tegenwoordigen tijdt in Engelant ſoude gemaekt worden, oock hier na geenſins voor Fondamenteel ſoude worden aengeſien, gelijkſe in Vrankrijk als ſoodanig niet ſijn aengemerckt, en datſe by gevolg hier na wettigh mogten verbroken worden, en dat de Proteſtanten niets ſoude te ſeggen hebben, wierdender ſulke Wetten gemaekt die haere bedieninge leven en Religie tegen waren. Dat dan onſen Auteur lere, dat de tijt wanneer Wetten

ge-

gemaeckt worde, de Wetten niet Fondamenteel maekt: maer de hoedanigheyt van de Wetten selfs. En dat yder Christen Vorst of Staet van Gods wegen absoluyt verbonden is, om daer toe te arbeyde, datse tot beveſtiging van haer ſtaet ſulke Wette make die volgens Gods-oordeel de Waragtige Religie en desselfs Belyders alderkrachtigſt en sekerſt beveſtigen en voortseten, en dat de sulke sekerlijk en alleen Fondamenteel sijn, zy sijn oock gemaekt, wannneer se gemaekt sijn.

De Remarque die onsen Auteur onster hant ſtelt, is waerdig te worden aengemerkt. Maer datwe hem eerſt vrage wat hy daer mede gelieſt vaſt te ſtellen dat hy ſeght, *dat het in geen Hiſtorie te vinden is, dat getrouwe onderdanen ſoude uyt geſloten ſijn uyt de publijke bedieninge; wanneerſe van deſelve belydenis ſijn die haer Vorſt belijt*? of datſe daer die Vorſt die van haer belydenis is, tot die bedieninge geregtigt sijn, of niet? indien niet, ſoo maeckt hy een ydele Remarque; indien ja, ſoo ſeght hy, dat indien een Koning een Heyden, of een Atheiſt wordt: dat de Heydenen en Atheiſten geregtigt ſijn om de publijke bedieninge te moeten genieten, dewijl het in geen Hiſtorie bekendt is, dat'er ooyt een Heyden of Atheiſt Koningh is geweeſt, of ſulke onderdanen hebben de Publyke bedieninge genoten.

Sie daer een Remarque, welke toeſtemt goet te ſijn, dat een Chriſten Godt en ſijn Godſdienſt verlogent.

Ondertuſſchen ſijn wy blyde dat hy hier wederom als Chriſtelijck aen ſiet datmen geen Chriſten om ſijn gevoelen behoort te vervolgen, en over ſulx noghmael Vrankrijk in haer vervolginge, als onregtvaerdig en onchriſtelijck komt te veroordelen. Maer dat wederom met een wijs man niet 't ſamen gevoegt kan worden is, dat hy ſeght dat de Heer Fagel *verblint is*, *om dat*, (na hy voorgeeft,) *de Heer Fagel die onderdanen die niet hem Fagel van de ſelve Religie ſijn, verdagt maeckt, als door haer Geloof verdagt en onbequaem ſijnde tot de publijke bedieninge*, daer by na een blinde het ſien ſoude, dat de Heer Fagel ſijn ooghe heeft niet op de Preſ-biterjaenen die meeſt met onſe Kerck over een komen, maer op de Papiſten welkers Geloof en practijk haer trouwe doet ſuſpect ſijn.

't Valt deſen Heer geweldig hart, dat het gevoele van hare Hoogheden aengaende den Teſt en Penale Wetten is publijk geworden, en beſchuldigt den Heer Fagel als hem bemoeyende met Engelandt: en ondertuſſchen is hy geheel ongevoeligh dat Doctor Steward hem met onſen Staet veel onregtveerdiger bemoeyt, ſoeckende ſelfs hare Hoogheden, en de Heer Fagel verraders te maecken van haer Religie. Maer ſoo moetmen ſchreeuwen,

over

over het opregt bekent maken van het gevoelen van hare Hoogheden daer hy haer wenſten van af te brengen, om ſijn ontrouwe te bedecken.

Het heeft oock ſijn volle ſekerheyt het gene den Auteur uyt de brief van Fagel heeft aen getekent, *dat'er noch Koninkrijk, noch Republijck, noch Societeyt is die niet heeft beveſtigt Wetten tot hare ſekerheyt. Welke aenwyſen de noodſakelijke qualiteyten der gener die de bedieninge mogen bekleden.* En wy laten hem toe, dat hy het ſoo opneemt, dat het gehele geſchrift drayt op dat poynt. En wy ſeggen vrymoedig, dat het Wijsheyt en Godvrugtigheyt is, dat de Proteſtanten Wetten hebbende, dienende tot beveyliging van haer Staet en Religie: deſelve getrouw en ongeſchonden bewaren. en dit kan niemant tegen ſpreken, als die ſegt dat het Wijs en Godvrugtig is ſijn Religie en welſtant met voordagt open te ſetten voor een klaer ſchynent verderf. Maer dit ſegt hy genoegſaem te hebben beantwoort. En wat heeft hy daer toe geſegt, als dat hier in ſubſtantie herhaelt wort. Dat deſe Penale Wetten gemaekt ſijn ten tijden der Revolutie; maer wy hebben hem wederom doen ſien, dat de tijt wanneerſe gemaeckt ſijn geen vryheyt noch regt geven tot deſſelfs afſchaffing, daer wy noch by doen, dat die wetten buyten den tijt die'er Revolutie door den Koning en de Parlementen, door het uytgeven en executeren ſulker Plakaten, concernerende die Wetten, hebben geaprobeert en vaſt geſtelt; waer door die Wetten van geen minder kragt moeten geagt worden als offe buyten die Revolutie waren gemaekt. En indien dan Wetten die buyten Revolutie ſijn gemaekt Fondamenteel ſijn, ſoo moeten die Penale Wetten noodwendig als Fondamenteel worden aengeſien, en ſoo mogenſe dan immers van niemant worden vernietigt, ſoo weynig van den Koning als van de onderdanen.

Het is oock gants ſonderling, dat den Auteur als wat ſonderlings aenmerckt dat Fagel ſegt *eenige redenen te willen ſien die een Proteſtant ſoude kunnen by brengen tot het toeſtaen van de afſchaffinge deſer Wetten.* Stellende (in 'tvervolg) datmen ſulks aen een Papiſt behoorde te doen, en waarom of den Auteur dit wil of ſoude hy ſig in beelden dat ſy lieden alleen capabel waren om ſulke redenen te doen ſien, en dat de Heer Fagel bevreeſt ſoude ſijn geweeſt voor haer lieden Argumenten, ſoo moetender gewiſſelijk noch al andere verſtanden ſijn als onſen Auteur, en andere redenen als hy voortbrengt. Ja wy eyſchen dan nu van yemant onder de Papiſten dat ſy haer verkloeken om ons ſodanige redenen te doen ſien die een Proteſtant ſoude bewegen tot de afſchaffing deſer Penale wetten. In middels agten wy billik dat de Heer Fagel deſe redenen heeft afgevordert van de Proteſtanten; en niet van de

Papiſten; op dat hy ſig niet onnodig met haer in twiſt vermengden; en op dat ſoo veele Proteſtanten in Engelandt, welke de afſchaffing deſer Wetten ſoude toeſtaen, eens aenwyſen wat reden haer daer toe mogte gemoveert hebben. en ſoo menen wy dat alle onparteidige ſullen oordelen dat het al te kinderlijck is, dat een Man van verſtant, deſe vrage kinderlijck derft noemen.

En ſoo komt het daer eeckerlijck op aen, dat een Proteſtant reden heeft waerom hy de afſchaffinge deſer Wetten ſoude toeſtemmen. Dat zijn Majeſteyt ſulcks verſoeckt, kunnen wy bedenckende zijne liefde tot de Paepſe Religie, en zijne Paepſe onderdanen, in ſoo verre wel toeſtaen; Maer wy ſijn verſeeckert dat een Koninckliick verſoeck of bevel (als ſoodanigh op hem ſelve aengemerckt) geen genoeghſame reden kan gheſchenckt worden; want indien een Koninckliick bevel of verſoeck, de afſchaffingh rechtveerdigh maeckte, ſoo ware het rechtveerdigh, of Turcks, of Joods te worden, en hare Religie te laten domineren, wanneer ſoodanigh Vorſt (onder voorgeven van alle zijn onderdanen egalijck te tracteren,) van de Chriſtenen verſocht worde, 't welck toe te ſtaen, verſoeyt ſouw worden, van alle die minſte ware wijsheyde, en een druppel Chriſten bloedts in zijne aderen heeft, en al is 't dat zijn Majeſteyt oprecht ſoude konnen zijn in zijn voorgeven, ſoo is 't evenwel dat de Proteſtanten haer daer van niet konnen verſeeckeren, en dat wegens het *groot verſchil welck'er is tuſſchen de conduite van de Gereformeerde, en die van de Paepſe Religie.* En daerom is 't ook prijſſelijck dat onſen Auteur ſeght dat hy niet voorheeft, met een Apologie of weder beſchuldinge hem te verantwoorden; vermits de ontrouw en wreetheydt der Papiſten tegen de Proteſtanten ſoodanigh ſich vertoont heeft, dat de Papiſten (indien ſe wijs en eenige conſcientie en ſchaemte hebben) een eeuwigh ſtilſwijgen geraden is.

Het is naeuwelijcks te begrijpen hoe deſen Auteur zijn eygen ſtoutigheyt ſoo heeft konnen voorby ſien, dat hy het ſtoutigheydt derft noemen dat de Heer Fagel geſecht heeft, *dat Gods hare Hoogheden ſoodanigh verceerdt heeft, als haer te maecken tot Beſchermers van zijne Kerck.* En vermits hy genoorſaeckt is om zijn Majeſteyt van Engelandt te erkennen voor een Beſchermer des Geloofs, en ſoo hy goedt Paeps is, den Paus voor het Hooft van de Kerck, 't welck meer is als ſimpel Beſchermer te zijn van de Kerck. Soo keren wy alle zijn vragen tegen hem ſelfs, en vragen wat hy verſtaet door dat Geloof en die Kerck, daer zijn Majeſteyt de Beſchermer en de Paus het Hooft van is, of de ſichtbare of de onſichtbare, of de Engelſe of de Franſe, of de Spaenſe, wat mach deſen Auteur doch verſtaen door het Geloof, en de

Kerck,

Kerck, daer zijn Koningh de Beschermer, en den Paus het Hooft van is, en soo sien wy dat hy geen goede reflexie heeft gemaeckt op hem selfs, en dat hy toont weynich verstant te hebben van de Theologie, noch geen goede Verdediger van de Tijtels van zijn eygen Meester, nademael hy toont niet konnen verstaen, 't gene hy ten opsicht van zijn Koningh is verplicht te verdedigen.

By uytnementheyt is hy ongeluckig wanneer hy voor geest *dat de Heer Fagel selfs oordeelt dat sijn argumenten niet kragtig genoeg* sijn om te overtuygen, *om dat hy bedreyginge doet by sijn argumenten*, dewijl hy dat seggende niet alleen de Heer Fagel mening en woorden, verdrait welke geensins uyt bedreiginge voorkomen; maar God selfs beschuldigt dat sijne redenen niet genoeg sijn om den sondaren te overtuygen, om dat God by sijne redenen dreigementen heeft gevoegt. Ja hy segt dan ook, dat de redenen van sijn Koning en van hem ook niet genoeg sijn tot overtuyginge van de Protestanten, nademaal'er ook geen kleyne bedreiginge van sijn Majesteyt aen de Protestanten gedaen worden. En indien dan sijne Majesteyts redenen (dewijlse met dreigementen bekleet worden) niet genoeg sijn tot overtuyging der Protestanten; soo soude het de onredelijkheyt selfs geagt worden, datse sonder genoegsame redenen soude toestemme het afschaffen vande de pœnale wetten.

Het is desen Heer ook geweldig senstotelijck dat hy de Heer Fagel hoort seggen, *dat het gemeen gevoelen en de experientie van alle eeuwen bewijsen, dat het den Rooms Catholijcke en den Protestanten onmogelijk is te leven in goede intelligentie, wanneerse sijn door mengt in de bedieninge en publijcke Ampten.* Dewijl hy sig voorstelt datter soo veel contrarie exempelen sijn. En wil datwe ons oog sullen slaen op verscheyde Staten en Steden in Duytslant: maer behalven dat hem mogelijck alle particuliere onluysten onbekent sijn, welk het gesag van de Heer Fagel soude kunnen bevestigen; so moetmen agtgeven, op so een samen-leving onder een Paeps Opperhooft, en wel so een Opperhooft dat van niemant dependeert; en hier van mogten wy wel lyden dat hy ons eenige exsempelen aenwysen. En wat aprehensie dat het den Protestanten in Engelant beter gaen soude als in Vranckrijck, daerse 't samen in de publijcke bedieninge sijn geweest. Kan ook onsen Auteur haer verseckeren dat de Koning van Engelant meer liefde heeft tot sijn Protestantse onderdanen; als den Koning van Vranckrijck voor de sijne; sal den Koning van Engelant oordeele dat sijn Protestantse onderdaenen hem meer dienst hebben gedaen, waer door hy sig meer aen haer verpligt hadde, als den Koning van Vranck-

rijck heeft geoordeelt van de ſijne. Heeft de Koning van Engelandt min liefde en drift voor de voortſettinge van ſijn Godſdienſt, als de Koning van Vranckrijck. Iſſer meer onderlinge liefde, onder de Papiſte en Proteſtanten in Engelandt, als'er geweeſt is in Vranckrijck. Kunnender kragtiger verbonden Wetten en Edikten gemaeckt worde in Engelandt als in Vranckrijck. Ik meen dat het gemoet van deſen Auteur nootwendig het neen moet toeſtemme: wat ſal dan de de verſekering ſijn van deſe goede intelligentie; dit ſegt deſen Auteur *om dat de Engelſe Kerck min verſchillende is in geloof, en in den dienſt, en in de Kercklijcke diſipline, als andere Proteſtantſe religie.* Een magere reden voorwaer. Dewyl wy ons voorſtellen, dat de Roomſe Kerck te meer redenen ſal menen te hebben om de Engelſe Kerck met de Roomſe geheel te doen over een komen, gelijck den Biſſchop van Condom, de Proteſtanten in Vranckrijck, uyt dien hoofde, om datſe (ſoo hy voor geeft) 't ſamen in de hooft waerheden over een quamen, ſogt te bewegen om tot de Roomſe Kerk over te komen. Hoe veel te meer ſullen die ſelfde Geeſten ſig inbeelden, dat de Engelſe Kerk hier toe ſal verbonden ſijn, om dat die veel nader komen als de Kerck van Vranckrijck de twede Reden van verſekering ſijnde goéde beginſelen: *dat hy na oneyndig getal adreſſen, die des Konings onderdanen van alle Staten en van alle Religie hebben gedaen aen ſijne Majeſteyt, om hem te bedanken voor de geluckige vryheyt die hy hun doet genieten: ſijn verſcheyden panden van 't geluck dat alle ſijn Majeſteyts onderdanen mogen hopen te genieten.* Dog deſe reden is ſoo ſwak als de vorige; dewyl de Proteſtanten in Vranckrijck nog veel ſterker en overvloediger panden genoten hebben, en egter ſijnſe bedrogen geworden in haer hoop. Soo dat de Heer Fagel geenſins behoeft uyt ſijn Memorie te wiſſen, *die remarques die hy gemaeckt heeft over de onverdraglijckheyt der goede intelligentie.* Ook geeft de Heer Fagel geenſins te verſtaen dat de pœnale Wetten *ſoo een yſelijck jock ſijn*, als voor die non conformiſten, en wel beſonder voor de Rooms Catholijcke, welcke ſoo onverſadelijck hygen om in de publijcke bedieninge te mogen worden ingelaten. En wat verbeeldinge kan dog de Proteſtanten door deſe heerſſugt worden ingeboſſemt, als datſe wenſchen in ſtaet te ſijn, om de Proteſtanten (haer geſlagen vianden) eens te doen ondervinden het ongelijck 't welckſe haer inbeelden, van de Proteſtanten geleden te hebben. En ſoo ſijn warelijk de Proteſtanten verpligt *om God hertelijck te bedanken dat hy haer ſulcke Wetten heeft vergunt, waer door de Papiſten in ſoo een geluckige in capaciteyt ſijn geſteld, datſe de Proteſtanten te minder kunnen quaet doen.* Onderwijle blijft het een goede raetgeving (terwylſe ſugten onder de pœnale Wetten) *dat de non conformiſte niet mogen begaen eenige Attentaten tegen de Vrede.*

Dat

Dat den Auteur ons en de Proteſtanten daer over wil gerust ſtellen, weet ſi niet dat genoegſaem is om ons ſoo gerust te doen ſlapen, dewyl hy ons ſelfs contrarie verbeeldinge geeft, noemende die *ſijn Majeſteyts Vyanden welke ſijn Majeſteyt in ſijn voornemens hinderlijck ſijn.* Ontrent welke hy bid, *dat God ſijn Majeſteyt ſegene om de ſulke te temmen, en dat hy hem over haer wil doen triumpheeren.* Sat dat hy ons, en de Proteſtanten in Engelandt den Oorlog Declareert; en ons alſoo reden geeft, als ook de Proteſtanten in Engelant, om den ſlaep uyt de ogen te vryven, en om te geloven datſe 't op ons verderf gemunt hebben.

Den Auteur ſchijnt ook geweldig op ſijn dreeft te ſijn, over dat van Fagel geſegt was, *dat alle hart ſoude ſijn geweeſt de Rooms Catholijcke in Hollandt te beroven van de Militaire bedieninge wegens hare dienſten gedaen in de Fondatie. Welk te beter ſoude geſchiede ons dat haer getal klein was.* Dewyl hy ſig wijsmaeckt dat hy ten minſte hier de Triumphe ſal weg dragen, waer toe hy dan ophaelt, hoe ſig in de Unije heeft toe gedragen, en toont dat de Papiſten in die tijt verre de meeſte ſijn geweeſt; maer die ſlegts een half oog heeft, ſonder dat hy geſtudeert of ſig met de Policie bemoeit heeft, die ſiet dat hy maer water heeft gedorſt, dewyl de Heer Fagel alleen ſijn ooge heeft (als hy van die weynige ſpreekt) op die tijt, wanneer de Papiſten uyt de Poletijcke bedieninge wierden uyt geſloten, en alleen wierden toe gelaten in de Militaire en daer heeft het ſijn volkomen waerheyt dewyle de ontrouw van veele Papiſt ſint de Unit ſoo veel en ſoo groot is geweeſte datter maer weynig getrouwe ſijn overgebleven. Soo dat den Auteur of Fagels Brief met aendagt niet moet geleſen, of niet verſtaen, of deſe woorden een anderen ſin moet opgedrongen hebbe, op dat hy ſcheen jet te hebben geantwoort.

Onder tuſſen ſtaet het ons niet qualijck aen, dat hy ſegt *dat indien die verandering in vervolg van tijd was toegegaen, met die Diſcretie en onſijdigheyt welke de Fondamenten ware der Tractaten op welk de Republijck is beveſtigt geweeſt, niemant ſoude regt hebben om te ſuſtineren tegen het gevoelen van onſen Auteur dat, deſe latere Reglementen 't ſedert de Fondatie van den ſtaet een gevoelige prejudicie hebben toegebracht aen de getrouwe Rooms Catholijcke onderdanen, maer ſegt hy het is ſoo niet geſchiet.* Met welck geſech hy dan vaſtſtelt dat de Catholijcke in onſe Landen niet te klagen hebben over gevoelich ongelijck, indien de laetſte veranderinge maer regt was' toegegaen, en ſoo toont hy genoeglaem dat al het gene hy van de Unie geſegt heeft onnut is bygehaelt, om dat het volgens ſijn geſeg op de laetſte verandering aenkomt. Onſen Auteur ſchijnt oock begrepen te hebben, dat het gedrag in de Fondatie van een Ko-

rinckrijck of ſtaet, hier uytſijt Fondamenten ſijn waer na men ſig in't vervolch genoot ſaecke is te dragen; vermits hy de laetſte verandering verdacht wil maken met een voorval van Amſterdam; en hier in ſchijnt hy eenig ligt te hebben, nademael in een Fondatie van een Koninckrijck, of ſtaet dat Koninckrijck of die ſtaet meeſt Heydens, of proteſtants of Paeps ſijn, en ſoo kunnen de Fondamenten gemaeckt worden, dat de Heydenſe, of Paepſe, of Proteſtantſe Regering, de Regering, ende Heydenſe of Paepſe, of Proteſtantſe Religie, de Dominerende Religie ſal moeten blyven: en naderhand kunnender ſulke ſulke veranderinge komen, dat Koninckrijck of dien ſtaet, by na, oft geheel Chriſtelijck, of Proteſtants of Paeps wort, nu ſoude het ongerymt en onmogelijck ſijn, te willen hebben, dat volgens de eerſte Fondatie dat Koninckrijck of dien ſtaet in ſijn Dominerende en Regering of Religie, evenwel Heydens of Paepſ of Proteſtants ſoude moeten blyven. Maer nu hebben wy hier gelegentheyt om onſen Auteurte vragen wanneer een verandering van Regering regtveerdig moet worden geoordeelt? hy kan ons niet antwoorden; wanneerſe ſijn over een komende met de eerſte Fondatie. Dewyl wy't contrarie getoont hebben, en hy ſelfs het eenigſins ſoo ſchijnt te begrypen. Of kan deſe verandering niet regtveerdig ſijn, wanneer datter ontrent die tyt jet onregtveerdig geſchiet of wanneer alle die daer in te ſeggen hebben gehad niet vriwillig toeſtemmen. Of wanneerſe geſchiet tegenvoorgaende eet en belofte. So neen, ſie daer dan een Man, een Poletijck, een Rooms Catholijck; die niet alleen den Koninck van Vranckrijck, maer ook ſijn voorgaende Koning Carolus, en ſijn tegenwoordige Koning Jacobus, als onregtveerdige afſchildert, dewyle hy ſelfs ſal toeſtaen dat de twee eerſte hare ſolemneele Eeden verbroken hebben. En de laetſte veel dingen uytvoert daer ſijn Parlement in te ſeggen heeft en daerſe geenſins vriwillig in toeſtemmen. Segt hy dan ja dat de veranderinge kunnen regtveerdig ſijn, al iſſer jet onregtveerdich, al wordender Eeden verbroken, al ſtemmemſe alle niet toe in die verandering, waerom mach deſe Man dan het exempel van Amſterdam by brengen, al was dat ook onregtveerdich geſchiet (het welckwe echter niet toeſtaen) nademael hy dan ſelfs toeſtaet datter onregtveerdigheyt en onwilligheyt kan by komen ſonder dat de verandering onregtveerdig is. Sie daer een wyſe verſterckt in ſijn wijsheyt.

Niet weynigh vergiſt hy ſich ook, wanneer hy ſeght dat de Heer Fagel wil *dat de Rooms Catholijcke in Engelandt en in Hollandt haer geluckigh ſouden achten datſe geſtelt ſijn buyten ſtaet, om yets te tenteren tegen de Weſten die de Gereformeerde Religie verſeeckeren.* Want indien hy dat geluck niet hadt be-

believen te appliceren op de Proteſtanten, welcke warelijck daer in geluckigh ſijn dat de Papiſten door die Wetten in ſtaet ſijn, om haer minder quaet te doen. Soo moeſt hy ten minſten het geluck der Papiſten daer in hebben opgemerckt, detſe door die Wetten niet verder ſijn uytgeſlooten, als om minder quaedt te konnen doen; en indien hy 't ſoo wil of het de Heer Fagel ſeght of niet dat de Papiſten haer geluckigh moeten achten; Soo ſeggen wy ja datſe haer geluckigh achten: want het is geluck dat een die toeleght op op een anders verderf, wordt ingebonden dat hy te minder zijn onrechtveerdigh deſſeyn kon in 't werck ſtellen.

Den Auteur eyndight zijn antwoordt met een overbodige betuyginge van de gevoelige vreucht, welcke alle zijn Majeſteyts Onderdanen ontfangen, over de betuyginge van ſubmiſſie en achtingh welcke hare Hoogheden hebben ontrent zijn Majeſteyt; daer ick niet anders op aenteecken als, *het ſy ſoo*, maer *wie weet of 't* . . . Daer reſteert dan niet dan dat alle de Nederlanders, den Almachtige bidde dat hy hare Hoogheden, neffens alle getrouwe Proteſtantſe Patriotten overſchaduwe en vervulle met alle Hemelſche en Aertſche zegeninge, en dat hy hun een beſtendich Huys bouwen; en dat hy alle Proteſtante wacker maecken, ter wijl haer vyanden waecken, en haer getrouw doen zijn om noyt toe te ſtemmen tot het afſchaffen van Wetten, gemaeckt tot haer eyge verſeeckeringh, en dat hy onſen Auteur ſijn Politijcke en Kerckelijcke miſvattinge wil doen ſien, daer van bekeere, en hem die genadelijck vergeven.

E Y N D E.